

DEYİMLER

Bir olayı, bir durumu, bir kavramı daha etkileyici anlatmak için en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve çoğu zaman gerçek anlamdan uzaklaşıp kendine özgü anlam kazanan kelime gruplarına deyim denir.

» Sırtı yere gelmemek: Güçlü olmak, sarsılmamak,

ATASÖZÜ: Kimin söylediği belli olmayan uzun deneyimler sonucunda oluşmuş, öğüt verici yargılara atasözü denir. Genellikle mecaz anlamlı kalıplaşmış yapıya sahiptir.

» Damlaya damlaya göl olur.

Deyimler ve Atasözlerinin Ortak Özellikleri:

1. Çok eski zamanlardan günümüze ulaştıkları için kimin tarafından söylendikleri belli değildir.
2. Kısa ve özlü sözlerdir. Yani az sözcükle çok şey anlatırlar.
3. Kalıplaşmış sözlerdir. Herhangi bir değişikliğe uğramazlar.
4. Genellikle mecaz anlam taşırlar.

Deyimler ile Atasözleri Arasındaki Farklar:

1. Atasözleri cümle şeklindeyken, deyimler çoğunlukla söz grubu şeklindedir.

Örnek

» İşleyen demir ısıldar. (atasözü)

» İki yakası bir araya gelmemek (deyim)

2. Atasözleri tüm zamanlar için ve herkes için geçerlidir. Deyimler ise anlık durumlar için ve sözü söyleyen kişi ya da kişiler için geçerlidir.

Örnek

“Öfkeyle kalkan zararlar oturur” sözü her zaman ve herkes için geçerli olduğu için atasözüdür

» “kulak kabartmak” sözü anlık bir durumu bildirdiği için deyimdir.

3. Atasözleri topluma öğüt verirken, deyimler sadece içinde bulunulan durumları bildirir. Yani deyimlerin ders verme özelliği yoktur.

Örnek

» “Çobansız koyunu kurt kapar.” sözü ders verdiği için atasözüdür.

» “Burnu havada olmak” sözü ise öğüt verme amacı taşımadığı için deyimdir.

DEYİM ATASÖZÜ ALIŞTIRMASI

Aşağıdakilerden deyim olanların başına D Atasözü olanların başına A yazınız.

[.....] Gelen gideni aratır.

[.....] Fare çıktığı deliği bilir.

[.....] Renk vermedi

[.....] Sabrını taşımak

[.....] Ekmek aslanın ağzında.

[.....] El elin eşeğini türkü çağırarak arar.

[.....] Tabanları yağlamış

[.....] Abanın kadri yağmurda bilinir.

[.....] Fitil etmek

[.....] Babamın adı hıdır, elimden gelen budur.

[.....] Aceleye gelme

[.....] Adam olana bir söz yeter.

[.....] Pabucu dama atılmak

[.....] Haber uçurdu

[.....] Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.

[.....] Yabana atmadı.

[.....] Namazda gözü olmayanın ezanda kulağı olmaz.

[.....] Ne ekersen onu biçersin.

[.....] Sakla samanı gelir zamanı.

[.....] Abuk sabuk konuşma

[.....] Adamın iyisi iş başında belli olur.

DEYİM ATASÖZÜ ETKİNLİK

Aşağıdaki atasözlerini zıt anlamlı olanlarıyla eşleştiriniz.

A) Aklın yolu birdir – B) Merhametten maraz doğar
– C) İti an çomağı hazırla – D) Taşıma suyla değirmen dönmez – E) Azıcık aşım ağrısız başım

1. 'Damlaya damlaya göl olur' /
2. 'İyilik yap denize at' /
3. 'İyi insan lafın üstüne gelir' /
4. 'Fazla mal göz çıkarmaz' /
5. 'Akıl akıldan üstündür' /

Aşağıdakilerden hangileri atasözleri ile deyimlerin ortak özellikleridir işaretleyiniz.

- [] Kimin söylediği belli değildir.
- [] Öğüt verirler
- [] Bir eylemi karşılarlar.
- [] Birden fazla kelimeden oluşurlar.
- [] Genellikle mecaz anlamlıdır.
- [] mek/ mak mastarını alırlar.
- [] Şahıs eklerine göre çekimlenebilirler.
- [] Gerçek anlamlı olanları da vardır.

Aşağıdaki atasözlerinden eş anlamlı olanları işaretleyiniz.

- () Acele bir ağaçtır, meyvesi pişmanlık.
- () Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.
- () Acele işe şeytan karışır.

DEYİM ATASÖZÜ TESTİ

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ağız” sözcüğü deyim içinde kullanılmamıştır?

- A) Bir türlü istediğim yanıtı vermiyor lafı ağzında geveleyip duruyordu.
- B) Bu kelime Kayseri ağzında bambaşka bir kelime gibi telaffuz edilir.
- C) Borç istedikten yarım saat sonra vermemek için bana ağız yapmaya başladı.
- D) Öğretmen iyice kızmış çocuğa “Ağzını düzelt yoksa karışmam!” diyordu.

Kimi atasözleri, uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak doğa olaylarının nasıl oluştuğunu dile getirir.

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi, doğa olayları ile ilgilidir?

- A) Taşıma suyla değirmen dönmez.
- B) İyiliğe iyilik olsaydı, koca öküze bıçak olmazdı.
- C) Su uyur, düşman uyumaz.
- D) Tarla çayırda, bağ bayırda.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim, açıklamasıyla birlikte verilmemiştir?

- A) Kendisine yapılan son haksızlıktan sonra çok kızmış, küplere binmişti.
- B) Babasının ölümünden sonra hayatı kararmıştı.
- C) Derdini bir türlü anlatamıyor, dili dönmüyordu.
- D) Çok susamış, dili damağına yapışmıştı.

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi “Suçluların yanında, hatası olmayanlar da zarar görür.” anlamındadır?

- A) Kör ile yatan şaşı kalkar.
- B) Kör ölünce badem gözlü olur.
- C) İtle yatan bitle kalkar.
- D) Kurunun yanında yaş da yanar.

Aşağıdaki deyimlerden hangisi “İyi olmayan bir şeyi, iyi gibi göstermek” anlamına gelmektedir?

- A) göz boyamak
- B) gözü tutmak
- C) göze gelmek
- D) göz dikmek